

CRIZA ECONOMICĂ DIN 2008 ȘI IMPLICAȚII ASUPRA SECURITĂȚII EUROPENE

THE ECONOMIC CRISIS IN 2008 AND IMPLICATIONS OVER EUROPEAN SECURITY

Drd. Răzvan Nicolae MANOLIU*

Mediul economic, împreună cu previziunile pentru Uniunea Europeană, prezintă un grad foarte mare de incertitudine privind riscurile potențiale care ar putea afecta creșterea economică, riscuri potențiale care au fost identificate începând cu primăvara anului 2008. Deși riscurile (criza financiară, inflația, încetinirea procesului de creștere economică și corectarea pieței imobiliare) nu se materializează în același timp, ele devin tot mai puternice peste noapte. Datorită particularităților excepționale ale crizei, a fost foarte greu să fie prevăzute toate implicațiile, efectele asupra vieții politice, sociale, economice, precum și asupra caracteristicilor securității naționale. Securitatea europeană este o construcție bazată pe procesele voluntare și responsabile ale statelor europene, în scopul de a apăra țările europene, precum și menținerea, refacerea sau menținerea păcii, ca întreg.

The economic environment together with forecasts for the European Union present a very high grade of uncertainty regarding the potential risks that could affect the economic growth, potential risks that have been identified since the spring of 2008. Although the risks (financial crisis, inflation, the slowing process of the economic growth and the correction of the real estate market) do not materialize on the same time they become stronger almost overnight. Due to the exceptional particularities of the crisis, it was very hard to foresee all the implications and effects on political and social life, economy, military and national security characteristics. The European security is a construction based on the voluntary and responsible processes of the European states in order to defend the European countries, maintaining, restoring or preserving the peace as a whole.

Cuvinte-cheie: mediu economic; creștere economică; criză financiară; securitate națională; securitate europeană; pace.
Keywords: economic environment; economic growth; financial crisis; national security; European security; peace.

Criza mondială economico-financiară a început în Statele Unite ale Americii, în același timp cu căderea pieței creditelor ipotecare subprime, la începutul anului 2007, și a produs schimbări majore în legi și în regulamente de supraveghere, care erau foarte laxe, precum și o relaxare a standardelor normale de creditare prudențială prelungind astfel perioada de acordare a ratelor de dobânzi anormal de scăzute. Sumele de încasat prestabilite (default) la creditele ipotecare încep să se propage ca o bulă în băncile de investiții și în băncile comerciale din SUA, și de pe întreg mapamondul, printr-o rețea elaborată de instrumente financiare derivate. Metamorfoza în economia reală, prin criza

creditelor și prăbușirea pieței acțiunilor, începe să producă recesiune. Rezerva Federală a SUA (Fed) și băncile centrale răspund, într-un mod clasic, prin inundarea piețelor financiare cu lichiditate, în timp ce autoritățile fiscale se luptă din răspuțeri cu scăderea gradului de insolvență din sistemul bancar, care urmează modelul de salvare, așa cum a fost cazul și în reconstrucția Finance Corporation în 1930, Suedia, în 1992, și Japonia, la sfârșitul anilor 1990¹.

Termenul de *criză economică* se referă la „o situație în care economia unei țări trece printr-o recesiune bruscă adusă de o criză financiară”... efectele fiind „un PIB în scădere, o secare a lichidității, precum și o urcare/scădere a prețurilor datorate unei inflații/deflații”².

Referindu-se la criza economică, economiștii fac o distincție clară între termenii recesiune

*Banca UniCredit Tiriac Bank SA
e-mail: razvanmanoliu@yahoo.com

economică și depresiune economică. Recesiunea este considerată o criză mai puțin gravă, fiind caracterizată printr-o scădere a PIB-ului, creșterea șomajului și reducerea cererii, care durează o scurtă perioadă de timp, de obicei, până la un an. Depresiunea economică este un fenomen cu efecte grave, care durează o perioadă lungă de timp. Caracteristicile depresiei economice includ o scădere a PIB-ului, astfel statele membre au scăzut cheltuielile de exploatare și de întreținere cu procente variind, de la -56% Bulgaria, -41% România, la -3% Polonia. România a ales să reducă investițiile, cheltuielile de întreținere și operaționale și să mențină numărul personalului militar. Alte țări, ca răspuns la efectele crizei – a se vedea aici cazul Franței care reduce personalul militar cu 30%, crescând, în același timp, cheltuielile de întreținere și operaționale cu 3% și cheltuielile investiționale cu 11%. Polonia a scăzut personalul militar cu 24%, a scăzut cheltuielile de exploatare și de întreținere cu 3% și a crescut cheltuielile de investiții cu 22%.³ Criza economico-financiară generează efecte indirecte, cum ar fi, o scădere a cererii pentru produsele industriilor naționale de apărare, ascuțind astfel concurența dintre producătorii de armament aflați în scădere de activitate sau faliment (companii mai puțin competitive).

Aceste efecte nu se limitează doar la producătorii de arme, ci și la alți contractanți din industria de apărare, cum ar fi, spre exemplu, producătorii textili, de componente etc., țările începând să devină reticente în alocarea de resurse pentru misiunile aliate. La nivel național, un impact negativ, pe termen scurt, a cheltuielilor reduse se referă, în special, la capacitățile de apărare națională, din cauza faptului că diminuarea bugetelor apărării îi determină pe cei care iau deciziile militare să ia decizii dificile și dure vizavi de alocarea resurselor⁴, achiziționarea de noi tehnologii fiind anulată din lipsa fondurilor.

În unele situații, au fost întreprinse măsuri suplimentare pentru a încerca stabilirea priorităților și pentru a reduce cheltuielile de întreținere și de personal vizavi de o potențială măsură de reducere a personalului militar.

Pentru cei care erau încă angajați, nivelul scăzut al salariilor sau nivelul scăzut de creștere a salariilor, intensificarea concurenței pe piață, scăderea nivelului de trai, nivelul ridicat de incertitudine privind evoluția economiei, lipsa

de speranță de îmbunătățire au dus la probleme sociale. Aceste probleme sociale au fost amplificate de măsurile fiscale de consolidare ale guvernelor, de tăieri ale cheltuielilor guvernamentale, de taxare crescută în vederea încercării de contabilizare a datoriei publice și lipsa creditării pentru ambele segmente, populație și companii. Necesitatea de a controla cheltuielile guvernamentale se reflectă în diminuarea cheltuielilor sociale, care duc la scăderea plasei de siguranță socială fiind legate, totodată, de obligația de a rambursa datoria publică, aceste măsuri ducând la o nemulțumire crescută din partea populației, care percepe că este nevoie să fie plătite datoriile care nu îi privesc, și care apar într-un mediu de neliniști economice și politice create artificial și întreținute de media, care caută cu orice preț senzaționalul. Această nemulțumire generală, combinată cu o lipsă de încredere în autoritățile publice și economice, duce la greve, revolte și alte tipuri de frământări sociale neașteptate. Guvernele se confruntă cu o alegere dificilă între protejarea producătorilor naționali strategici și efectele economice negative, provocate de cheltuirea a din ce în ce a mai multor resurse în ariile aferente apărării naționale, în contextul confruntării cu criza datoriei publice, în țările UE, amplificată și de criza datoriilor suverane, încă blocată în țări ca: Grecia, Irlanda, Spania sau Portugalia.

Ambele circumstanțe se dovedesc a fi o amenințare la adresa securității. Asigurarea nivelului necesar capacităților de apărare este mult mai dificil de realizat decât în cazul societății civile, aici ciocnindu-ne de problemele economice crescânde care laolaltă cu pierderea plasei de siguranță socială aveau un rol crescut în sporirea cheltuielilor cu apărarea prin comparație cu mult mai presantele probleme economice și sociale.

O altă caracteristică a depresiei economice este șomajul, care este generat ca proces de descreștere a activității economice. Un nivel ridicat al șomajului impune probleme în ceea ce privește securitatea națională a țărilor, pe lângă efectele economice ale cererii scăzute pentru bunuri și servicii, iar lipsa veniturilor pentru stat din taxe crescute adresate emigranților, urmate de mișcări de neliniște socială, duce la un grad crescut de vulnerabilitate față de potențiale activități criminale sau teroriste. Găsirea celor mai potrivite mijloace pentru a face față efectelor crizei economice în scopul de a avea un echilibru adecvat între nevoia de a stabili

economia și necesitatea de a menține capacitatea de apărare necesară, fără a avea probleme suplimentare de securitate națională, este o problemă foarte dificilă pentru fiecare guvern⁵.

În ciuda dificultății sarcinii, dacă se aplică prioritizarea atentă a cerințelor și un accent sporit pe o rentabilitate a cheltuielilor guvernamentale, evitarea „viziunii tunel” de management, focusul pe toate ariile, economie, apărare și securitate este foarte important.

Criza economico-financiară a avut ca factor declanșator criza creditelor subprime din Statele Unite ale Americii, așa cum am menționat anterior. Criza subprime, la rândul ei, a apărut din cauza faptului că Federal Reserve Bank a fost nevoită să crească ratele dobânzii, pentru a apăra nivelul inflației. Dată fiind noua textură economică, creșterea ratelor dobânzii a condus la actuala criză economico-financiară globală.

Se poate spune că această lichiditate abundentă a schimbat și a transformat tot sistemul financiar-bancar stabilind niște limite în care politica monetară a fost prinsă în capcană. Inacțiunea sau participarea pasivă ar fi avut negreșit un rezultat negativ și ar fi condus la creșterea necontrolată a inflației, dar însăși participarea, însăși acțiunea, a dus la un proces accentuat de instabilitate financiară. Dacă procesele existente de reglementare, de supraveghere, ar fi prevenit acest tip de acumulare excesivă a riscurilor de către investitorii internaționali, creșterea ratelor dobânzii nu ar fi condus la instabilitatea financiar-bancară internațională. Tot acest proces de evoluție arată că politica monetară, dar și procesele de reglementare și supraveghere vor trebui să lucreze împreună, într-un mod eficace și eficient, fapt care nu s-a petrecut în ultima perioadă, în unele dintre cele mai mari și importante economii ale acestei lumi⁶.

Se poate afirma, cu certitudine, că politica monetară a fost excesiv de laxă, raportându-ne la sistemul de reglementare și de supraveghere existent la acel moment. Piețele internaționale financiar-bancare dispun de pârghii, prin care găsesc, în orice moment, o cale de a inova, datorită faptului că într-un mod permanent agenții economici internaționali sunt într-o competiție dură și acerbă pentru satisfacerea nevoilor actuale. Barierele administrative, chiar dacă sunt existente sau sunt efectiv aplicate, nu pun bariere reale piețelor internaționale financiar-bancare, care găsesc soluții

noi pentru satisfacerea cererilor; un foarte bun exemplu, în acest sens, fiind când Banca Națională a României a încercat să reducă ritmul frenetic al creditării în valută.

Subliniez, prin aceasta, că este foarte important ca procesul de echilibrare să fie efectuat printr-un proces permanentizat de îmbunătățire și de perfecționare a structurilor de reglementare și supraveghere și, nu în ultimul rând, al unui lucru foarte important de menționat: procesul nu trebuie vreodată să aibă ca rezultat frânarea competiției naționale și internaționale sau a energiilor creatoare ale agenților economici naționali și internaționali.

În mediul internațional, pe o parte, se vorbește despre politici fiscale și monetare expansioniste și despre utilizarea de instrumente monetare neconvenționale, iar, pe de altă parte, se subliniază, în mod evident, obiectivele asigurării pe un termen mediu și lung a unei sustenabilități fiscale, dar și a stabilității prețurilor, punându-se accent pe elaborarea unei strategii credibile de ieșire din măsurile de criză care au fost luate, și care sunt necesare, pentru susținerea sectorului financiar-bancar internațional și a relansării cererii globale. Evitarea situațiilor de dezechilibru macroeconomic, dar și urmărirea unor pante de creștere sustenabile, care să fie susținute printr-un grad înalt și substanțial de reforme structurale, constituie un aspect extrem de important și de care trebuie ținut seamă, o lecție valabilă, în principal, pentru economiile emergente.

Principala, și cea mai mare, provocare pentru România o constituie convergența cu Uniunea Europeană, concomitent cu menținerea unei stabilități macroeconomice, iar, în ultimii ani, o creștere economică accelerată a fost posibilă datorită unei utilizări extensive a economisirii externe. În perioada actuală devine evident faptul că dorința firească de a accelera o convergență reală va trebui să fie echilibrată prin nevoia asigurării și a sustenabilității procesului de convergență. Banca Națională a României a avertizat, în repetate rânduri, despre faptul că politica fiscală, fiind prociclică, a adăugat factori suplimentari la excesul de cerere. Această lecție dură va trebui învățată, iar aici mă refer la faptul că menținerea deficitelor bugetare mari, atunci când economia are tendințe de creștere, nu se poate încheia cu succes sub nicio formă.

Indiciile unei crize mondiale economico-financiare sunt date de o serie de factori, dintre

care voi prezenta câțiva, și anume: înrăutățirea condițiilor de viață ale populației, declinul economiei naționale, devalorizarea monedei naționale, pierderea controlului statului asupra resurselor strategice, creșterea necontrolată a inflației, erodarea bazei economice a securității naționale prin declinul producției, deficitul bugetar și dezechilibrul balanței comerciale. Accentuarea acestor dezechilibre structurale din economia națională, eșecul reformelor economico-financiare, evoluții financiar-monetare și comerciale, pe plan regional și global, modeste și în scădere, au avut efecte negative, pe termen scurt, mediu și lung, asupra intereselor României, iar exprimările îngrijorării față de efectul asupra relațiilor economice au fost: acordarea denaturată a nivelurilor de risc economic de către agențiile internaționale de rating, anularea vizitelor ce aveau scopuri comerciale, întreruperea creditelor pentru export și a garanțiilor guvernamentale; aplicarea de controale stricte sau de restricții pentru diferite activități economice, blocade și diferite tipuri de embargouri. Preocuparea continuă a analiștilor economici și financiari de a înțelege într-un mod coerent natura crizei economice mă conduc la două concluzii și anume: (1) actuala criză mondială nu face o notă discordantă față de alte crize care apar, ciclic, în mersul economiei mondiale; (2) încă o dată, recurența ciclică a economiei este confirmată drept „călcâiul lui Ahile” al capitalismului actual și modern. Teorii economice, inspirate din Marea Depresiune a anilor 1930, teorii ce reprezentau o „realitate” respinsă de logica sănătoasă a economiei, sunt resuscitate, actualmente, prin apeluri la intervenționism și la o reglementare extremă a deosebit de turbulentului mediu financiar-bancar internațional. Dezbaterile furtunoase de pe agenda crizei globale economico-financiare se poartă prin intermediul tandemului consecințe sau efecte - soluții, explicabil (cum altfel?) prin obsesia neoclasică de un pragmatism empiric și de un activism etatist exacerb. Așa cum menționau activiștii globaliști și analiștii financiari, din perspectiva actuală, orice tentativă de „combatere” a crizei este lipsită de sens – rapoartele oficiale triumfal anunțau același lucru – în absența probelor de discernământ asupra cauzelor fundamentale, ale ciclului afacerilor internaționale⁷.

Criza globală economico-financiară a venit ca un tăvălug și peste România și a debutat ca o criză

psihologică, dovedind astfel imaturitatea categoriilor sociale „speciale”, nepregătite pentru probleme economice-financiare de profunzime, recrutate prin prisma clientelismului politic și orientate, printr-o accepțiune comună, spre o anumită piață. Efectele crizei din Occident făcându-se simțite, această clasă politică s-a panicat și negăsind alt mijloc mai bun pentru a-și apăra averile, au încetat activitatea, trimițând muncitorii în șomaj, generând, prin acest comportament, o criză reală. Răspunsul guvernului român, la acea dată, cu privire la existența deficitului bugetar, a fost o acțiune direct îndreptată asupra cheltuielilor, dar efectuându-se o tăiere a cheltuielilor s-a efectuat, bineînțeles, o operație indirectă asupra veniturilor⁸.

Astfel, din cauza competiției acerbe între țări, între state-națiuni, pentru atragerea printr-o varietate nebănuită de concesiї financiare și fiscale, migrând acolo unde se poate maximiza profitul, indiferent de ce rămâne în urma lor, și pentru a obține concesiile maxime, capitalurile internaționale fac diferite alianțe circumstanțiale cu elementele corupte ale claselor politice autohtone, iar efectele negative se revarsă asupra populației multiplicându-se la o scară exponențială. Din păcate, cazul României poate servi drept un studiu de caz pentru perioada post-decembrie 1989, dar evident, țara noastră nefiind un caz unic, ea doar înscriindu-se în această extrem de elaborată și de regizată partitură mondială.

Ca urmare, este foarte posibil să crească numărul persoanelor care nu se pot alimenta într-un mod adecvat, iar acest fapt ar conduce la sporirea exponențială a numărului de îmbolnăviri. Amploarea unor astfel de fenomene extreme ar putea influența, extrem de negativ, sistemele de securitate socială, care se vor afla în incapacitate de reacție și, astfel, vom experimenta diferite fenomene negative, cum ar fi: extinderea sărăciei – estimările fiind că vor fi afectate zeci de milioane de oameni; în același timp, ar putea apărea mișcări sociale radicale, violente, precum și creșterea infraționalității interne. Vor apărea fenomene de evaziune fiscală, delapidări, șantaj, jafuri bancar-financiare, penetrarea bazelor de date ale băncilor, escrocherii și falsuri în relațiile comerciale, luări de ostatici, răpiri de persoane cu eliberare condiționată de recompense financiare mari, contrafaceri și falsificări de bancnote, introducerea în țară de bancnote false, crimă organizată și trafic de droguri și de persoane, fragmentare politică

internă, ca urmare a inabilității, a eșecului unor politici guvernamentale de estompere sau de ieșire din criză.

Această luptă pentru putere ar putea conduce la apariția de noi forțe politice care, de fapt, vor fi desprinse din rândul forțelor politice mari aflate, sau nu, în procesul de guvernare. Orientarea acestor forțe politice ar putea fi de stânga sau de dreapta radicalizată, coagulând, în acest fel, în mod treptat, un pol de putere, capabil să afecteze procesul democratic, astfel deschizând drumul spre autoritarism și, în final, spre dictatură, iar un exemplu, în acest sens, fiind intensificarea fenomenului migraționist al forței de muncă spre țări mai rezistente la criză.

În spațiul european, acest fenomen va duce la compromiterea actelor normative comunitare, fapt ce va putea fi concretizat prin tentația de a nu mai respecta principiile securității sociale ale persoanelor, dintre care menționez următoarele: nediscriminarea bazată pe cetățenie, plata indiferent de adresa de reședință a prestațiilor sociale, cum ar fi: invaliditatea, accidentele de muncă, bolile profesionale și ajutoare pentru deces – principiu cunoscut ca și „exportabilitatea sau transferabilitatea prestațiilor”.

Toate aceste tipuri de măsuri pot provoca animozități între statele membre europene, cât și în relația acestor state europene cu state terțe, ca urmare a acelorși tipuri de „tentații”, și anume: reînvierea, extinderea naționalismului extremist și iredentist, a rasismului și a xenofobiei, pe fond de instabilitate socială și politici interne și internaționale, diminuarea și limitarea bugetelor destinate securității naționale, alocări din ce în ce mai reduse, ca urmare a falimentării unui număr mare de firme, a disponibilizărilor masive, dar și a creșterii evaziunii fiscale.

Acționându-se în acest fel, se încearcă incitarea altor categorii sociale și profesionale împotriva acestora pentru anumite scopuri, cum ar fi: scăderea accentuată a încrederii populației în aceste structuri, din cauza discreditării mai-sus menționate, precum și diminuarea severă a atractivității acestor profesii pentru tineretul valoros, amorsarea, reamorsarea și accelerarea conflictelor latente de origine interetnică sau de natură revendicativă, în condițiile existenței instabilității regionale, amplificarea, pe termen scurt, a riscurilor de acțiuni teroriste și menținerea stării de insecuritate a populației,

creșterea vulnerabilității infrastructurilor vizavi de securitatea energetică, intensificarea acțiunilor de piraterie pe mări și pe oceane, reconsiderarea politicii externe vizavi de unele țări care revin la poziția de state care finanțează terorismul internațional, creșterea riscului de izbucnire a unor războaie civile, ca urmare a posibilelor falimente statale, pe plan european și mondial.

Influența pe care criza financiară mondială, aflată în derulare, și încetinirea creșterii economice din Statele Unite ale Americii, dar și încetinirea creșterii economice, la nivel mondial, sunt evenimente care reduc fluxurile de capital intrate în țară, punându-se astfel un accent deosebit pe stabilitatea și pe sănătatea sistemelor bancare mondiale, globale și, implicit, a celor românești. Așteptarea este că, în continuare, condițiile de creditare să se înăsprească, iar costurile să înceapă să se majoreze, un fapt foarte relevant pentru România, luând în considerare dezechilibrele externe, dar și nevoile de finanțare.

Toate aceste turbulențe au avut efecte și în România, prin pierderi înregistrate la bursă, prin deprecierea continuă a leului în raport cu euro, în contextul creșterii aversității la risc a investitorilor locali și internaționali.

Se observă că, în abordarea americană, criza economico-financiară globală reprezintă o amenințare majoră la adresa securității globale și este reprezentată ca o categorie distinctă căreia, în mod evident, vor trebui să i se asocieze noi provocări, noi riscuri și noi amenințări specifice, având raport de determinare și în interferențe cu cele identificate și recunoscute actual.

În acest articol, am utilizat sintagma „asociate crizei economico-financiare mondiale”, și nu „consecințe ale crizei economico-financiare mondiale”, pentru scoaterea în evidență a caracterului distinct al tipului de amenințare.

Luând în considerație faptul că acestea sunt amenințări de tip asociativ, acest lucru mă obligă la identificarea, la individualizarea lor, într-un câmp mai larg de manifestare și, totodată, la precizarea țintelor urmărite, la evaluarea gradului de pericolozitate, mai corect decât dacă aceste tipuri de amenințări ar fi considerate niște consecințe simple. Fără să doresc a imprima o notă alarmistă, apreciez că, pentru perioade de timp relativ mari, abordările cu privire la securitatea națională și mondială vor trebui să fie făcute numai în contextul

crizei economico-financiare globale și a diferitelor recesiuni economice generate de aceasta.

Din această perspectivă, consider că procesul analizei de intelligence trebuie să fie unul de tip multidisciplinar, multisursă, iar selecția surselor deschise să fie efectuată cu multă grijă, din cauza faptului că, în această perioadă, acestea sunt, în mod intenționat, mai abundente și pot intoxica cu date false din spectrul războiului de tip informațional.

Aprecierea unui grad de pericolozitate al unei amenințări asociate va trebui să înceapă de la valoarea maximă a acesteia, care va putea intra într-un proces de diminuare numai în măsura în care obținem noi informații care să permită această diminuare.

În opinia mea, principalele tipuri de provocări, de riscuri și amenințări, la nivel global și național, care sunt asociate crizei, ar putea fi: accentuarea sărăciei – prin desființarea unui număr mare sau extrem de mare de locuri de muncă, situație extrem de nefericită, care ar duce, într-un mod cert, la creșterea șomajului cu mult peste cifrele posibile prognozate de institutele specializate care au stat la baza elaborării strategiilor politice anticriză inițiale⁹.

Actuala criză financiară globală ar putea duce la neliniște socială sau la război, precum și la intensificarea acțiunilor de spionaj total, economic, științific, comercial, politic și militar. Măsurile de contracarare a acestor fenomene, cumulate cu cele de luptă împotriva terorismului, deși unele dintre ele aduc prejudicii democrației, drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, sunt amplificate și, bineînțeles, acceptate ca un compromis în folosul securității naționale.

În concluzie, aceste provocări, riscuri și amenințări, deși ipotetice și prezentate aici într-o notă pesimistă, necesită aducerea în atenția factorilor de decizie¹⁰.

Provocările, riscurile și amenințările pot fi manifestate parțial, pot avea amploare și coeficienți de probabilitate diferiți de la o țară la altă, dar sunt foarte posibile și probabile, totodată, datorită faptului că sunt specifice și sunt asociate unei crize financiare globale și recesiunilor economice care au cuprins planeta, dar și pentru că s-au declanșat în cele mai dezvoltate țări economice și în forme foarte violente. Aceste tipuri de crize, în accepțiunea economiștilor, sunt unanim apreciate ca fiind fără precedent și generatoare ale unor procese complexe

pe mapamond, cum nu au mai fost cunoscute de la căderea comunismului sau chiar de la criza economică din 1930. Evoluția acestor tipuri de crize financiare mondiale este imprevizibilă, în fiecare zi producându-se noi incertitudini care, într-o formă sau alta, obligă serviciile de informații să identifice, permanent, noi riscuri și noi amenințări.

Concluzii

Complexul de condiții al crizei economico-financiare reunește decizii, conjuncturi nefavorabile sau evenimente care pot perturba viața socială a cetățeanului. O criză de tip social este destul de puțin probabil să aibă cauze exprimate numai din domeniul categoriilor sociale, cel mai adesea acest tip de criză apărând ca o consecință, o finalitate, a unor decizii, a unor conjuncturi, politice sau economice, de mediu nefavorabile sau chiar negative. Elementul, sau elementele, care declanșează, de regulă, o criză socială îl reprezintă nesoluționarea crizelor asociate din domeniul economico-financiar, politico-diplomatic sau ecologic, care, în mod direct sau indirect, au efecte imediate asupra cetățeanului și, implicit, asupra comunității din care acest cetățean face parte.

NOTE:

1 John B. Taylor, *Housing and Monetary Policy*, Federal Reserve Bank of Kansas City, Jackson Hole Symposium, 2007.

2 <http://www.businessdictionary.com/definition/economic-crisis.html> <http://www.eda.europa.eu>

3 *The Global Financial Crisis*, <http://fpc.state.gov/documents>

4 *The Impact of the Financial and Economic Crisis*, http://www.boell.eu/downloads/Event_Opportunities

5 http://www.boell.eu/downloads/Event_Report_Financial_Crisis_ESDP.pdf

6 <http://www.dailymail.co.uk/news/worldnews/article1164273/Finance-crisis-lead-war-IMF-warns.html>

7 Institutul Național de Statistică, *Produsul intern brut în trimestrul IV și anul 2009*, Comunicat de presă nr. 43 din 3 martie 2010, *Produsul intern brut în trimestrul IV și anul 2010*, Comunicat de presă nr. 44 din 3 martie 2011, www.insse.ro/cms/rw/pages/comunicate/pib.ro.do

8 Thomas L. Friedman, *Lexus și măslinul*, Editura Polirom, București, 2008.

9 Miguel Almunia, Agustin S. Benetrix, Barry Eichengreen, Kevin H. O'Rourke, Gisela Rua, *From Great Depression to Great Credit Crisis: Similarities, Differences and Lessons*, material prezentat la reuniunea a 50-a a Economic Policy Panel, organizată la Tilburg în Olanda, 23-24 octombrie 2009, http://www.econ.berkeley.edu/~eichengr/great_dep_great_cred_11-09.pdf.

10 Council Directive 96/82/EC of 9 December 1996 on the control of major-accident hazards involving dangerous substances, Official Journal L 010, 14/01/1997, P. 0013-0033, <http://eur-lex .do?uri=CELEX:31996L0082:EN:HTM>

BIBLIOGRAFIE

Friedman L. Thomas, *Lexus și măslinul*, Editura Polirom, București, 2008.

Taylor B. John, *Housing and Monetary Policy*, Federal Reserve Bank of Kansas City, Jackson Hole Symposium, 2007.

<http://www.businessdictionary.com/definition/economic-crisis.html>

<http://fpc.state.gov/documents/organization/122298.pdf>

http://www.boell.eu/downloads/Event_Report_Financial_Crisis_ESDP.pdf

www.econ.berkeley.edu/~eichengr/great_dep_great_cred_11-09.pdf